

2K. 267.53

Z d
6234

DE COELO APERTO ET ANGELIS SVPER
FILIVM HOMINIS ASCENDENTIBVS ET
DESCENDENTIBVS,

DISSERTATIVNCVLA GRATVLATORIA
VIRO

SVMME VENERANDO

M. IO. GOTTLOB
RICHTER

PASTORI ET SVPERINTENDENTI FREYBERGENSI
GRAVISSIMO,

CVM MVNVS EPHORALE

FESTO PASCHAT. CIO IO CCLXXXI.

ADIRET

DICATA

A PASTORIBVS DIOECESIS
FREYBERGENSIS

PER

M. IO. FRIDER. MVDRE

PAST. MITTELSAYDENS.

FREYBERGAE,

Typis BARTHELIANIS.

BIBLIOTHECA
PONICKAVIANA

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK
HALLE (SAALE)

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK
HALLE (SAALE)

DE COTED APTI...
THVS...
PRACTICVS

DISSERTATIONE...
VIRI

AVVME VERRANDO

M. IO. GOTTLIB
RICHTER

PASTOR ET...
CASSINO

CVM MVNVS...
RHOVALE

IN...
AD...

DICTA

A PASTORIBVS...
DIOECESIS

PER

M. IO. FRIDER. MADR

PAST. M...
M...

IN...
P...

VIR SVMME VENERANDE
AMPLISSIME DOCTISSIME

SVPERINTENDENS ET FAVTOR PIE
COLENDE.

Nunquam non in rerum natura ex improvifo evenire folet, quod ob rationes, nosmet ipfos latentes, animo conceptum praefenſimus, id quod nunc experientia edoctus, Frater TVVS, amicitia, munere ſacro, et confeſſionarii nomine olim mihi conjunctiſſimus, teſtatur. Ambulantibus enim nobis in campis Eſchefeldeniſibus prope urbem Altenburg, vitamque iam tranſactam et fata tam praeterita, quam probabiliter futura, luſtrantibus, in mentem venit, ut quaeflionem inter nos moveremus de animi divinatione, omnium gentium, uti ait Cicero, firmata conſenſu, et quidnam de ea ſit ſtatuendum? Paullatim, ut fieri folet inter amicos, ſermocinatio noſtra ad TE Freybergam dirigebatur. Coepta iam eſt a nobis celebrari divina providentia, quae Thalemani, Theologi atque Profeſſoris olim Lipſienſis laudatiſſimi, ſed proh dolor, citius, quam par erat, theologiae, eccleſiae atque literis erepti, cura atque erga TE amore ſingulari, Freybergam rogatus, TE mitteret, ut ibimet doceres oracula divina, quae a vitae TVAE primordiis, Parente optimo duce, inſigni atque innato quodam amore impulſus, vitae TVAE decus atque ornamentum elegeras.

Etiamſi non cadit in homines, futura nobis non manifeſtata et plane contingentia vel inveſtigare, vel praefagire velle; attamen, neſcio, quo
fato

fato factum est, ut TE fortasse aliquando antistitis ecclesiarum Freybergensium munere functurum esse, Frater autumaret. Ego vero quoque, inquam, in istis regionibus montanis vitam degere optem.

En vero, VIR MAXIME VENERANDE, quam mirifice eventui responderunt amicorum ioci et, ut ita dicam, vaticinationes, ex pectore fraterno profectae. Contigit TIBI, sic iubente divina, quae curat ecclesiam, providentia, ut Senatus Populique Freybergensis unanimi consensu Pastor electus, nunc Electoris dilectissimi et supremi consilii mandatis, ecclesiarum, quae sunt in circulo Freybergensi, doctoribus, optatus praesideas. Contigit mihi, ut in has montanas regiones pastor libere missus, TIBI studiorum societate olim Lipsiae mihi conjunctissimo, et nunc Ephoro exoptatissimo, laetis votis precibusque obviam veniam. Fruimur iam laetitia, quae studiorum animorumque conjunctio et futurorum praesensio olim nobis promiserat, congratulationibusque nostris ad TE accedimus, lubentissime ardentissimeque Deum precaturi, ut muneris TVI amplissimi ingentia arduaue negotia, ab omni parte fausta felicissimaque esse iubeat.

Libenter quidem fateor, neque muneris TVI rationem, neque instituti mei conditionem finemque exigere, ut pastorum nomine et titulo ad TE scribendo, novi aliquid proferendi affectem speciem atque sinistram gloriam. Nam quae nova a nonnullis nostra aetate in medium prolata sunt et quotidie venundantur e scriptis Socinianorum, Arminianorum, et quorundam eorum, qui Philanthropiae blando et praeclaro nomine frontem suam mirifice insigniverunt, aliorumque dogmata et scripturae S. interpretamenta, iam ante nos sunt trita, discussa et sexcenties recocta, tanquam novae terrae deliciae mensis et naribus eruditorem apposita, gustata, iterumque rejecta et refutata. Immutata enim fiat in aeternumque stabit antiqua veritas, a Deo per Mosen, Prophetas et Apostolos ipsoque Dei filio hominibus manifestata. Quemadmodum enim
nebulae

nebulæ et surgentes e montibus et fluviis vapores, ad tempus quidem solis lucem obnubilare, sed non tollere valent, sic veritatis divinæ lux æterna in sacris literis nobis accensa, perversis hominum scripturam interpretantium, artibus, obtenebrari quidem, sed nunquam mutari aut penitus tolli poterit. Simillimos iam vides plerosque interpretes et scriptores nostræ ætatis puellis et mulierculis, quæ capite, fronte et crinibus a creatore sibi datis non contentæ, multifarie et mirifice crispantur et comuntur et capitibus imponi curant ornamenta a natura sua alienissima, ut præ reliqua mulierum plebe longe eminere et emicare videantur. Sic etiam nonnullis interpretibus, quoniam non suis a natura sibi datis, sed vitreis artificum oculis investigare et videre veritatem volunt, accidere solet, ut lucem veritatis non nudam et naturalem sed variis coloribus indutam mixtamque intueantur et ament. Et quaeso, quaenam est illa nova sapientia, qua se divinitus præditos iactant isti novi ecclesiarum hominumque reformatores et intelligentiæ sanæ restauratores, et propter quam aggrediuntur imperatores et reges, vociverantes, millenarium esse numerum eorum, qui veritatum antiquarum et inde ab Apostolorum ætate receptarum exstirpationem ejectionemque optent?

Nemo non videt, perversas cupiditates omnibus innatas, esse matrem atque autricem peccatorum, indeque oriundorum malorum, quæ ipsa est V. et N. T. doctrina. Nostri vero novatores negant, peccandi cupiditatem atque facilitatem hominibus esse innatam, verum alios imitando acquisitam affirmant. Inde a mundi origine esse adversarium Dei et hominum, vel ipsa, ni fallor, perversa et multifaria interpretatione locorum de diabolo et daemonibus, probatur. Quænam enim vis major atque potestas contingere potuisset diabolo, quam ut inveniret doctores ecclesiæ, qui omnis generis peccata sceleraque atrocissima, caedes, parricidia, adulteria, alia, nemini, nisi humanæ naturæ infirmitati imbecillitati que tribuenda esse, arbitrarentur, cum ipse Dei filius et Iudæ hor-

rendum facinus abominandamque avaritiam, et Petri demeritatem, inconstantiam et abnegationem Satanae telis atque insidiis tribuat. Ipsi hostes filio Dei infestissimi negare non sunt ausi, Iesum esse doctorem hominibus coelitus missum; Nos vero, vel potius nonnulli nostrum, scriptis suis novam istam doctrinam promulgare student: Iesum falsis e Chaldaismo et Gentilismo sumitis indulgere opinionibus, erroribus atque praedictis de daemoniis, praestigiis aliisque rebus et potius tacere, erroresque Iudaeis relinquere, quam nudam veritatem de rebus, in oculos et sensus non cadentibus, tradere voluisse. Quapropter, quoniam isti dictatores sic volunt, sic iubent, diabolos, qui Christi verbo ex hominibus in porcos migrarent, fuisse oportet morbos. Quisnam vero unquam vel philosophorum sagacissimus vel medicorum experientissimus docere et demonstrare potuit, morbos ex corporibus humanis decedentes, in animalia bruta vel alia corpora ita transmitti posse, ut porcos in maribus pereundos truderent?

Eam porro Paulus, ille a Deo constitutus magnus apostolus, qui institutam a Iesu moribundo sacram coenam et de ea Christi doctrinam a Deo ipso sibi traditam, a nemine adhuc refutatus, gloriatur, 2. Cor. V. 14. affirmat, hanc esse ecclesiae fidem, hoc christianae doctrinae θεμέλιον: Quoniam Christus pro omnibus (ὕπὲρ πάντων) sit mortuus, propterea omnes (ὅτι πάντες) esse mortuos, quae verba recte interpretata, alium non admittere possunt sensum, quam: Christi, filii Dei et hominis, mortem, ita a Deo, iudice, reputari, ac si omnes homines mortem, pravitate sua dignam, perpessi essent. Nostri vero novi interpretes clamant, se nihil de morte Christi expiatoria ad salutemque humanam necessaria in scriptis sacris videre et reperire posse; mortem Christi propterea nobis dici salutiferam, quoniam a Christo, sanctitatis exemplo nos praecedente, discenda nobis sit virtus, fides, patientia, constantia, spes, id enim esse cum Christo pati, mori, sepeliri, e mortuis revocari et sic Christum pro

pro nobis esse mortuum et peccata nostra sustulisse. Tantus doctorum evangelicorum acervus uno consensu docet, aeternam salutem nobis tribui propter fidem in Christi merita, quibus impulsus Deus iniustos iustos, nocentes innocentes pronuntiet simulque ipsa iustificatione per spiritum Iesu Christi ex malis bonos reddat, viresque iis ipse tribuat, ut praecepta divina exequi queant; novae autem fabricae auctores impune docent: aeternam salutem nobis dari propter virtutis nostrae integritatem, hoc est: iustitiam inhabitantem et recte factis acquisitam, quae sane nulla sine fide in Christum esse potest. Doctrina sacra haud obscuris sed clarissimis verbis nos instituit, in Deo esse aeternum spiritum, qui cum patre et filio veram et unam divinam essentiam constituat, cui sit munus homines docendi, eosque ad fidem, sanctitatem, obedientiam, patientiam et constantiam libere movendi traditum, qui nobis largiter donatus sit per illud sanctum lavacrum, quo ipse opus regenerationis, omnibus necessarium, inchoaverit, et cui bona quaevis, a nobis praesita, merito sint tribuenda; Nostra vero aetate nova illa sapientia caput extollit: Spiritum S. esse vim illam et potestatem divinam, quae attributis divinis annumeramus. Christus una cum suis apostolis affirmat decalogi tradi leges aeternas, omnibus hominibus ad felicitatem acquirendam necessarias, etiamsi respectu ad posteros Abrahami habito; quod nemo negabit. Hodierni vero ingenii interpretes in praeceptis istis tanta auctoritate promulgatis, et confirmatis, non, nisi leges, ad oeconomiam iudaicam pertinentes, vident. Itaque se iustis illis annumerant, quibus nulla lex est data. Quid inde mirum, doctrinam de Θεοπνευσία S. S. et librorum sacrorum auctoritate ita ab iis torqueri et cruciari, ut nemo fere intelligere possit, quidnam in sacris literis Spiritus divini impulsu sit scriptum, quid non, et quomodo scriptores sacri Spiritu divino fuerint acti. Sic doctrina divina ab istis novarum revelationum fabricis multifarie conspurcata luget et dolet, tantam esse hominum perversitatem, ut gigantesca audacia et protervitate montes montibus imponere, Deumque ex coelo pellere velle videantur.

Non

Nonnulli iam verentur, ne iusto amplius ruat ista scribendi atque nova dicendi cupiditas, et maculas, suis scriptis doctrinae divinae illatas, leniter abstergere incipiunt; verum caveant, ne verbis Horatii excipiantur: Risum teneatis amici? quoniam vulnera lenire student, quae ipsi Scripturae S. et religioni et dictis et factis inflixerunt. Herostratum rideamus, qui, ut nominis sui ignoti famam per orbem spargeret, Dianae templum combussit, quid quaeso, istis doctoribus fiet, qui, ut libertatem cogitandi et scribendi affectent, aperte gloriantur: Se omnis esse intelligentiae humanae magistros et veritatis dictatores constitutos, et tamen, ut nominibus suis iniquitatis maculam inurerent, veritatis firmamentum, certitudinem et solatium hominibus penitus eripiunt. Neminem latere potest, quidnam ereptae atque maculatae veritatis loco sui ingenii hominibus porrigant, nimirum magna illa dictamina atque nova theoremata: Ego N. N. hoc dixi. Mihi intelligentiae omnis ac sapientiae arbitro credatis. Lutherus vero, Melanchthon, Camerarius, reliqui asinina laborarunt ingenii stupiditate et puerili imbecillitate litteras sacras explanaverunt. Quo enim quisque callidius Scripturas S. contorquere Christumque e libris Moysi, Prophetarum et Apostolorum expellere didicit, eo majorem se iactat magistrum, qui hominibus in tenebris palpantibus lucem accendere videatur.

Quibus autem novis, veraeque antiquitati plane incognitis dogmatibus, quum nihil inest, quod vel TIBI, VIR VENERANDE, vel nobismetipsis vel cuiquam doctorum vere evangelicorum solatio et voluptati esse possit, dignitatem et munus TVVM gratulandus antiqua Christi verba Ioh. I, § 1. eligam, quae, quantum est in viribus, ita, non explicare, sed illustrare, hac mea qualicumque scriptiuncula, animo constitui, ut TE confirmatum aliquantulum relinquant firma in Deum et Christum fiducia, qua ad gubernandam TIBI traditam accessisti provinciam ecclesiasticam. Neque TV quidem me verborum Christi interprete indiges,

indiges, nec egomet is sum, qui haec verba illustrando prae ceteris ephoriarum doctoribus eminere valeam. Attamen TIBI non displicebit studium, quo animi pietatis erga TE declarandae cupiditate ducor. Laudabis certe voluntatem, majoribus viribus, majorique dexteritate deslitutam.

His vero in medium prolatis verbis, Nathanaeli profitenti: Tu es filius Dei, tu es rex Israelis, Iesus respondet: Profecto, ab hoc ipso momento videbitis coelum apertum angelosque Dei ascendentes et descendentes super filium hominis.

Admiranda sane ex his Nathanaelis dictis elucet ingenuitas. Veruntamen non diffidendum existimo, Nathanaelem verba sua prolata nec plane intellexisse, neque vidisse, quonam sensu, quamve ratione Iesus vel filius Dei vel Israelitarum rex appellaretur. Sic fortasse accidit optimo Nathanaeli, quod deinceps pessimo Caiphae, qui pontificis nomine, longe satius esse populo vaticinatus est, ut unus pro populo universo interficeretur. Veruntamen Christus haec Nathanaelis verba, bono animo dicta, non tantum probare, sed etiam explicare ulterius voluit.

Luce clarius est, Christum, Nathanaeli responsurum, respexisse ad somnium (Gen. XXVIII. 12. 13.) Iacobo Patriarchae, Mesopotamiam fugienti, divinitus oblatum. Iacobus solus pauper, a fratre Esavo mortis devotus, e patris familia et gremio aufugerat. Defatigatum nox et curae obruerant, nec quicquam precanti supererat, quam tutelae divinae spes atque fiducia. Etiamsi concedimus, neque scalam illam coelestem, nec nuntios divinos, neque Deum in scala stantem et cum Iacobo loquentem, extra mentem Iacobi visibilia adfuisse, quoniam, quae imaginatio, vel revelatio somno producit species, non nisi simulacra rerum extra mentem positaram esse possunt; tamen divina revelatione et benignitate somnium illud Iacobo contigit, nec dubium esse potest, quia Deus, a Iacobo visus et auditus, una cum suis sanctis exercitibus animo Iacobi vere praesens adfuerit. Nam ubi Deus loquitur ac mente cernitur, ibi

vere adest. Cardo rei in hoc ipso versatur, quod Iacobus et dictis et promissionibus divinis erigi et ipse firmam animo fiduciam concipere debuit: Deum secum esse, nec passurum, vel ab Esavo, vel ab ullo hoste promissiones divinas irritas reddi. Respicit simul Deus ad promissa Abrahamo facta, Messiam ex ipsa Abrahami progenie ortum iri. Inde iam coelum Iacobo et posteris est apertum, via, qua Deus ad homines se demittat, non amplius praeclusa, nec quicquam impedire potest, quominus homines ad Deum se erigere et coelum conscendere possint. Nam in scala illa, Iacobo divinitus ob mentis oculos posita, angeli ascendunt et descendunt. Vbi vero conspiciuntur angeli, ibi Deus, ibi via ad aeternam felicitatem hominibus patefacta. Cum igitur angeli super Iacobum dormientem conspiciuntur, ipso hoc facto pater Messiae declaratur, simulque vitae et benedictionis divinae firma fiducia confirmatur.

Quam vero Iacobi revelationem, si a Christo ad se translata sibi applicatam legimus, primo apparet, Christum hisce suis verbis scriptorum mosaicorum auctoritatem divinam agnoscere et stabilire voluisse. Deinde asserit et confirmat, Iacobi non istis esse annumerandum somniis, quae hominibus, corpore quiete consopito, ex causis naturalibus obtingunt, sed esse verissimam Dei revelationem, Iacobi, precibus ardentissimis obdormientis, praemium et benignitatis divinae coeleste pignus, nec Iacobum propterea tanquam impostorem esse vituperandam, (ut nuper factum est) quod matre auatrice fratrem Esavum primogeniturae dignitate privaverit. Neque illud somnii divinitatem incertam reddere poterit, si vel maxime proferre velis, huiusmodi somnia ex meris causis naturalibus derivari posse. Nam in omnibus revelationibus Deus humanam naturam non tollere vel mutare sed ea sic uti voluit, ut rerum coelestium capax atque intelligens reddatur. Quod igitur somnium, si Christus ipse, veritatis divinae testis irrefragabilis, Iacobo divinitus donatum affirmat, nobis persuasum esse debet, et Deum et angelos et scalam coelestem Iacobo dor-

dormienti haud dubie adfuisse, etsi non humano, tamen divino more, non corporis sed animi oculis manifestata. Nam quemadmodum vere adsunt res, quae sanis cernimus oculis, et vera imago rerum, ita etiam veras adesse oportet, quae divinitus percipimus res, etiamsi non nisi ratione in sensus cadente, percipi possunt. Quis enim dubitet, quin amicus corpore absens, animo vere adsit, dum ipsius mente videmus imaginem, attamen adest non corporali, sed ideali modo. Deus autem omnibus piis, dum mente cernitur, est praesens non tantum idea, sed essentia. Nam quid sibi aliter velint Pauli verba (Act. XVII. 18.) ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινεῖμεθα, καὶ ἔσμεν.

Accedamus autem propius ad verba Christi eorumque verum sensum eruamus, et quam ob rem Christus utatur verbis, a Iacobi somnio desumptis, causam investigemus. Non ita vero plana, indubitata et perspicua sunt, ut primo intuitu videntur. Nemo non intelligit ἀπ' ἀγρυπνίας esse ab hoc temporis momento, ubi Nathanael, Philippus, Petrus et Andreas, haud dubie et Ioannes, Iesum fuerant aggressi. Ioannes his verbis accurate notare voluit tempus, a quo muneris mediatorii initium fiat. Verbum ὄπτεσθαι de visione, quae fit oculis et animo, intelligo. Coelum ἀνεκώτιστα non tantum de coelo siue firmamento visibili, sed maxime de coelo invisibili, quod est regnum gratiae et majestatis divina, explicandum arbitror. Major difficultas esse videtur in verbo ἀγγέλων. Gen. XXVIII, 12. מלאכי אלהים haud dubie sunt coelites isti, quos vulgo sanctos appellamus angelos. Nam in visione illa alii non aderant legati divini. Verum in nostro loco alia est res. Nam Iesu Christi missio divina non per angelos tantum, sed per multos alios legatos divinos manifestari et confirmari debuit. Quoniam autem מלאכי proprie sunt legati, et angeli metaphoricè ita appellantur, quod a Deo allegantur, (Pl. CIV, 4.) propterea negari non poterit, angelos Dei hoc loco esse quoslibet legatos divinos, quorum ministerio et cura omnes homines

certiores reddi debuerunt, Iesum esse filium patris aeterni et Messiam hominibus promissum. Eadem fuit interpretatio Lutheri, quam confirmare videtur Philippus, ille communis Germaniae doctor, cum in oratione in D. Martini Lutheri funere habita (Declam. Tom. 3, p. 30.) ita de Luthero, haec verba Christi explicante, scribit: „Deinde angelos ascendentes et descendentes in Christi corpore, ministros evangelii esse dicebat, qui primum duce Christo ascendunt ad Deum, et ab eo evangelii lucem et spiritum sanctum accipiunt. Postea vero descendunt, id est, ministerio docendi inter homines funguntur.„ Quae omnia sunt verissime dicta et simul analogia fidei probata. Eadem ratio valet in verbis Satanae et Diaboli, quae proprie quemlibet adversarium, calumniatorem et impostorem, deinde tropice illum Dei et hominum adversarium indicant, a quo omne peccatum originem trahit, ita ut accurate sit dispiciendum, quo sensu haec verba adhibeantur. Verba *δαίμόνιον*, *δαίμονιεσθαι* iterum, vel de morbis animi e. g. melancholia explicari possunt, vel de malis angelis et spiritibus. Verum ex attributis et praedicatis apparebit, quisnam eorum verus sit sensus. Sic v. c. *δαίμόνιον*, (Luc. XIV, 4.) a quo Iesus liberavit mutum hominem, haud dubie fuit spiritus sive angelus malus, nam v. 18. explicatur per verbum *σατανας*. *ἀκαθάρατον πνεῦμα* autem, quod v. 24. occurrit, est perversa hominum cupiditas et mala perpetrandi adsueta dexteritas. Quodsi igitur liceat mihi proferre, quod de angelis ascendentibus et descendentibus sentiam, erit hoc: Christum loqui non tantum de angelis a nobis sic dictis, sed de omnibus legatis divinis, per quos majestas Iesu Christi divina et aeterna demonstrari, confirmari et illustrari debuit, et sane hoc factum est etiam ab angelis, in nativitate, resurrectione et ascensione Iesu Christi conspicuis, maxime autem per apostolos, (*מלאכים*) qui per evangelii praedicationem coelum aperuerunt gentibus et nunc aperiunt per doctores vere evangelicos,

Benge.

Bengelio assentire nequeo, qui in Gnomone ad h. l. existimat: ἀναβαίνειν non sine gravi causa priori loco poni, nimirum ut patefiat, angelos Dei iam esse in terris. Angeli enim ibi sunt, quo a Deo mittuntur. Deinde in Sept. Gen. XXVIII, 12. haec verba eodem ordine leguntur: οἱ ἄγγελοι τῶ Θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον ἐπ' αὐτῆς. Varietas notatu digna est in praepositione ἐπὶ, quae Gen. XXVIII. cum dativo, Ioh. I. vero cum accusativo constructa occurrit, id quod procul dubio non sine gravi causa evenit. Dicant graecarum, imprimis autem sacrarum litterarum scrutatores: vel tironibus esse notum, praepositionem ἐπὶ mox cum dativo, mox cum accusativo conjungi et tamen eandem admittere significationem. In utroque loco verti posse per *in*, *sub*, *super*. Concedam. Veruntamen mihi quoque concedi poterit, Christo innotuisse, casu praepositionis ἐπὶ mutari sensum posse, et hac ipsa occasione a Christo mutatur. Quodsi igitur Christus verbis Sept. uti mos erat evangelistis et apostolis, uti vellet, sibi dicendum fuisset: ἐπὶ τῷ υἱῷ τῶ ἀνθρώπου. Sed quoniam mutat casum et dicit: ἐπὶ τὸν υἱὸν τῶ ἀνθρώπου, vel maxime exinde patet, totum sensum mutari. Propterea in loco Gen. vertendum puto: In hac scala angeli ascendebant et descendebant, in loco vero Ioannis: Super Christum, vel propter Christum videbitis angelos ascendentes et descendentes. Nam his in locis verba κλιμαξ et υἱὸς τῶ ἀνθρώπου sunt opposita. In scala proprie sic dicta ascendere et descendere possunt angeli, specie humana induti. Filius vero hominis sensu literali non est scala. Itaque Christus, cujus imago tantum fuit scala Iacobitica, ex instituto dixit: Super filium hominis. Deinde si Christus verba sua hebraice pronuntiaverit, sine dubio dixisset: *עליון בן אדם*, cum tamen Genes. XXVIII. legatur *בן*, in illa nimirum scala. Sic eadem praepositio cum accusativo conjuncta occurrit Matth. III, 16. ubi homines Christo baptizato adstantes conspexerunt τὸ πνεῦμα τῶ Θεοῦ καταβαῖνον καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. Ex his mea quidem sententia apparet, scalam a Iacobo visam, et filium hominis esse quodam modo synonyma, sed

tamen ita declarata, ut ex praepositione varie constructa eluceat, Mosen loqui de vera scala, somno visa, Christum vero de se, per illam scalam coelestem praefigurato, iam vero oculis hominum conspicuo. Praepositione autem ἐπι, si vel cum genitivo, vel dativo, vel accusativo construatur, sensum saepe numero mutari, vel ex Schoettgenii Lexico et exemplis e S. S. ibi allatis apparebit. Itaque Christus haec verba ad se applicare, iisque indicare voluit, se esse eum, qui vere terram cum coelo conjunxerit nobisque viam ad coelum aperuerit.

Explanatis igitur loci nostri verbis, dispiciendum nobis erit, quanam de illis interpretum sit sententia, et quanam Iesu Christi mens atque consilium. Andreas Osiander in bibliis brevibus sic explicuit: „In „dies magis magisque intelligetis, me esse eum, qui figuratus est in visione, qua apparuit Deus Iacobo in Mesopotamia.“

Celeberrimum D. Ernesti in praelectionibus ad Ioannem ita explicentem audivi: „Intelligetis ex meis dictis et factis magnitudinem donorum coelestium, „quae mihi a patre data sunt, per quae possim dicere et facere, quae alius „dicere et facere non potest,“ ex quo patet Ernestium nostrum haec verba explicare per allegoriam. Provocat ad Witfii meletemata, quae mihi non sunt ad manus. Auctores bibliorum Würtemberg. eadem Christi verba et symbolice et mystice interpretanda esse censent, symbolice esse impleta in baptismo, resurrectione, ascensione, et demum implenda fore in extremo iudicio; mystice intelligenda esse de regno gratiae et via in coelos per Christum aperta. Verum libenter fateor, me non assentire posse mysticis sacrarum literarum explicationibus, quoniam in scriptis humanis is non dicitur mystice loqui, qui una verborum conjunctione multiplicem sensum profert, id quod praepressis fit in elocutionibus tropicis et allegoricis. Tantum igitur abest, ut hunc locum interpretando ad mysticas rationes confugiendum sit, ut potius asseramus, verborum Christi unum eumque luculentissimum esse sensum. Nam Iesus se simillimum
iam

iam esse factum, inquit, Iacobo Patriarchae, etiamsi multo sit eo praeflantior et major. Iacobum fuisse hominem pauperem, pavidum, ab omni solatio humano alienissimum, et tamen ita Deo carum, ut angelos ascendentes et descendentes videret, ac si ascenderent ad Deum, Deoque nuntiarent: Hac in terra recubat Iacobus tuus dormiens, iterumque a Deo descenderent, i. e. redirent, et Iacobo dicerent: Noli tremefieri. Nam Iehovah est tecum. Iacobum tandem audivisse Deum loquentem et certiores esse factum, omnia ita esse eventura, uti Deus promiserat. Nam socios se habere angelos ipsumque Deum, qui esset Iehovah et promissis et minis immutabilis.

Quorum itaque verborum, si periphrasin addere liceat, mea quidem sententia erit talis: „Me quidem contemplamini oculis humanis tanquam filium Adami promissum, et profecto iam inferior factus sum patriarcha Iacobo, Mesopotamiam proficiscente. Nam a patre meo coelesti homo missus sum in haec terras deperditas, et regiones a patria mea coelesti remotissimas, opibus, amicis, parentibus, auctoritate omni humana destitutus. Quemadmodum autem mihi est persuasissimum, me esse filium Dei, sic vos ipsi exinde melius et clarius intelligetis, quoniam nam sensu appellandus sum filius Dei et rex Israelis. Iam in baptismo meo vidistis coelum apertum, Spiritumque patris super me descendentem. Audivistis ipsi verba patris mei; me esse filium Dei dilectissimum. Attamen dico vobis, quae res est, haec tantum esse muneris, et majestatis meae parva initia. Majora iam expectare potestis. Vos me appellatis regem Israelis, et ipse sum ille, qui scala coelesti Israelis olim conspicuus sum factus. Per me et munus meum et doctrinam meam, inprimis autem per mortem meam, via patebit ad Deum. Mihi data est potestas super omnes coelos et angelos. Me circum legati Dei stant et mandata mea exequuntur. Verbis et factis demonstrabo, me non esse merum filium hominis, sed potius filium Dei aeterni, per
cuius

„ cuius praedicationem, mortem, resurrectionem, ascensionem, glorifica-
 „ tionem et deprecationem et vobis et credentibus omnibus in me, via
 „ in coelum aperiatur, ut tam in hac vita intimo utantur Dei amore et
 „ angelorum consortio, quam in altera in coelum per me apertum i. e.
 „ aeternam felicitatem, angelorumque societatem celeberrimam tamque
 „ exoptatissimam perducantur. „ Sic verba Christi, ut arbitror, proprie
 explicata, nullo negotio possunt intelligi, neque opus est ad sensum du-
 plicem vel triplicem confugere.

Cum igitur verborum Iesu Christi verum sensum reperiisse videar, animus adhuc advertendus est ad alteram disquisitionis partem. Nimirum: Num Iesus h. l. loquatur verbis vel propriis vel tropicis, deinde si tropica sit oratio, qualis sit tropus, quo Christus utatur? Respondeo: Orationem Christi esse propriam, etiamsi tropicae simillimam. Iam monuit celeberr. Ernesti in institutione interpretis N. T. (Cap. II. §. 7.) verba cum transferantur ad res, quae proprium verbum non habent, propriis paria esse, id quod vel sexcenties necessario fiat in revelandis et describendis rebus divinis, quis est, qui non videat? Sic v. c. verbum creatoris, si usurpatur de Deo, est tropicum, quoniam alium homines ignorant creatorem, nisi artificem, qui ex rebus iam existentibus, auro, argento, ligno, aliis, aliquid producit, quod antea non tale adfuit. Eadem ratio est verborum conservatoris, redemptoris, angelorum et reliquorum. Latinum verbum legere plane est tropicum admittentibus de lectione libri, et tamen usu ita proprietate et civitate donatum, ut nemo explicet, quid sit librum legere. His praemissis clarum erit, plurima loci nostri verba *ἔρανον, ἀγγελοι, υἱον τε ἀνθρώπου, αναβαινειν, καταβαινειν* poni tropice, sed tamen pari perspicuitate, ac si essent verba propriissima, quae tamen in rebus coelestibus explicandis non possunt reperiri. Nam si Iesus res et veritates coelestes coelesti et divino more docere voluisset, quisnam doctorem intelligere verba, nihil dicam de rebus, potuisset. Itaque Iesus loquitur humano

humano more. Nam coelum videmus, nuntios novimus, montes et scaldas vel ascendere vel descendere de ipsis possumus. Propterea verba Christi de visibilibus rebus desumpta, applicanda sunt ad invisibilia, et tamen sic quoque proprie intelligenda.

Idem docuit Glassius in philolog. S. p. 1886. Coelum apertum h. l. dici metaphorice, allusione ad scalam facta. Vti enim, inquit, scala, a terra usque in coelum extensa, via in coelum visibilem aperitur, sic per Christum spiritualiter et virtualiter coelum nobis fuit apertum, dum merito suo Deum nobis reconciliavit et perfecit, ut nuntii divini hominum causa ascendant et descendant, vel, si de angelis intelligas, πάντες sunt λειτουργικά πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστέλλόμενα διὰ τὰς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν. (Hebr. 1, 14.) Eadem ratione tropica sunt verba Dei (Hebr. 1, 5.) ὁὓς με εἶ συ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε, et tamen propriissimis paria. Nam quemadmodum filius vitam et essentiam habet a parentibus, sic filius Dei essentiam suam aeternam duxit a patre suo coelesti ita, ut nulla necessitas adsit, quare de sola resurrectione Iesu Christi hominis intelligenda esse dicamus. Nam Iesu resurrectione demonstratus est filius Dei, quoad humanam naturam. Hinc coelum inde a tempore, quo Iesus a Ioanne baptizatus erat, proprie fuit apertum, et filius Dei proprie genitus est a patre, etiamsi nemini in mentem venire debeat, Christum esse scalam ligneam, vel progenitum esse ratione humana, et ab hominibus peccatoribus.

Deinde angeli, ut idem Glassius l. c. monet, dicuntur per allegoriam ascendentes et descendentes super filium hominis, respectu ad scalae mysterium habito. Sicut enim in scala, inquit, consistunt et sustentur ascendentes et descendes, sic in Christo Dei filio omnes creaturae consistunt et verbo potentiae suae sustentur. — Verbo, Christus est auctor et fons omnis salutis, quam Deus omnibus creaturis promisit et donat, atque rex coeli et terrae, hominum et angelorum. Cum igitur Iesus assumptionem humanae naturae per descensionem de coelo describit, non dubium est, quin hisce verbis simul mysterium incarnationis indicare voluerit,

C

quo

quo, ut Lutherus dixit, angeli non satis possunt laetari. Sic haec verba, allegoriae magnam speciem habentia, propriis sunt equiparanda. Nam propter Christum et super Christum et a Christo ascendunt et descendunt legati divini et humani, etiam in ecclesia, ministeriumque a Deo propter Christum sibi demandatam fideliter exercent in templis, domiciliis et animis fidelium vel viventium vel ex hac misera vita emigrantium.

Digna sunt verba D. Lutheri super hunc locum (Tom. II. Eisleb. p. 474.) quibus dissertatiunculae meae finem et quasi coronam imponam:

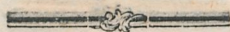
„Derhalben, so will Christus mit diesem Text die Figur und Bild der Kirchen mit dem Patriarchen Jacob uns vorhalten und uns Christen auch trösten und stärken, gleichwie Gott damals den Patriarchen Jacob getröstet hat. Denn wenn wir gläuben an ihn und lassen das Wort unsern Trost seyn, so spricht denn der Glaube: *Ey der Himmel stehet offen über uns!* er ist nicht mehr zugesperret. Denn so wir Gottes Wort grofs halten, so werden wir die Gegenwärtigkeit Christi und der lieben Engel in unsern Herzen fühlen, und der Glaube es gewifs dafür halten, das daselbst gewifs Gottes Haus sey. Und wenn gleich die Christen auf dem Felde oder in einem wüsten Walde wären, so macht der Glaube doch sie zur Kirche Christi. Denn wo solche Leute sind, die durchs göttliche Wort ihre Herzen erleuchten lassen, und den heiligen Geist haben, da mufs Gott auch seyn, und zwar, als unser gnädiger lieber Vater, und wir haben durch Christum auch einen frölichen Zutritt zu Gott, das wir sagen: Abba, lieber Vater, welches sonst ohne Christo nicht geschähe, denn zuvor war Gott uns als ein erschrecklicher Stockmeister und Richter, der der Sünde feind ist. Aber wo das Licht des göttlichen Worts aufgehet, da halten wir Gott für unsern Vater, und Christum für unsern Mittler, Bischof und Lehrer, der uns lehret und täufet, und der Glaube weifs gewifs, das Christus gen Himmel gefahren sey, und sitze da zur rechten Hand Gottes seines Vaters, das

cup

das

dafs er uns gewifslich fehe, auch nach uns frage, und wir hinwieder ihn anfehen. Darnach dafs wir auch in der Gefellfchaft und Bürgerfchaft der Engel find im Himmel und mit den Engeln umgeben. Obs uns nun drüber übel gehet in der weltlichen Bürgerfchaft und der Teufel uns feind ift, und uns in feinem Reich, in der Welt, nicht leiden will, wie follen wir ihm denn thun? Es liegt nicht viel daran, wir müffens leiden — fo wird uns Gott doch nicht verlaflen. Wir wollen dagegen eine ewige Herberge und Wohnung im Himmel bekommen. Es wird doch Gott feine Kirche erhalten, ob fie gleich fchmal und klein feyn wird, wie fie denn allbereit gering ift, fo werden doch etliche Chriften bleiben.,, Sic Lutherus verba Chrifti exhaurire et ad omnia tempora et fata ecclesiae fapienter applicare Solus potuit.

Vides igitur, VIR MAXIME VENERANDE, quo tendat difquifitionis meae qualiscunque finis atque confilium. Iacobo TE inde a pueris fimilem quodam modo effe voluit Deus omnipotens. Vocavit TE Lipfia, cum laudabiliter veftigius doctorum Vniverfitatis infifteres. Mifit TE doctorem in regiones nostras montanas et hoc ipfo anno et tempore animi oculis legatos divinos fuper TE afcendentes et defcendentes confpexifti. Deus TE conftituit epifcopum, cum oculi magistratum et civium Freybergenfium fuper TE afcenderent et defcenderent, et nemo fere effet, cui electio et vocatio TVA difpliceret. Approbata funt omnia a fupremis Saxonicae ecclesiae magistratibus et beati Grundigii, et Vicarii Ephoriae praecleariffimi Maxime Venerandi Hungeri, quem Deus fenectute laetiffima donare velit, fubfelia, optime funt fuppleta. Applaudunt templa, fcholae, proceres, cives. Verum provincia TIBI tradita eft magna et ampla, quae curam, fapientiam, doctriam, lenitatem, dexteritatem, providentiam, verbo, vires divinitus acceptas, requirat. In manus TVAS ecclesia Freybergenfis evangelica tradidit doctriam Iefu Chrifti divinam

eamque salutiferam, et a TE omni, qua par est, gravitate et severitate exigit, eam ut ornare, conservare, amplificare, et vires, curas, studia, vitam Christo, ecclesiae auctori et capiti, penitus dicare, vovere atque consecrare velis. Ad TE erecti sunt doctorum in ecclesiis et scholis oculi, ut consiliis, monitis et amore vere paterno TE sibi metipsis ducem fidelem praebeas. Omnes vere gaudent et laetantur, sibi patere viam ad TE, qui ipse premis Servatoris nostri vestigia et tam doctrinae soliditate, quam vitae et amicitiae integritate verum TE praestabis ecclesiae antistitem. Applaudunt sibi invicem, iam adesse desideratum tempus, quo non amplius dissidia et inimicitias spargat auditorum quorundam malitiosa perversitas, qua, quantum est in viribus, doctores, doctrinam sanam, et morum christianorum severitatem rident, honorique sibi ducunt, ut varii generis molestias, insidias, invidiam et odia doctoribus eieant. TV vero eiusmodi prava homines auxilio divino continebis. Nam TE ipse continere vel inde a multis annis didicisti. Plato, ut Cicero ad Quintum fratrem (Epist. I.) scribit, recte monuit: „Tum demum fore res publicas beatas, si aut docti et sapientes homines eas regere coepissent, aut ii, qui regerent, omne suum studium in doctrina ac sapientia collocassent.„ Quam igitur beata erit res publica ecclesiastica TIBI demandata, quando omnes ecclesiae doctores, curae TVAE traditi, videbunt, sibi met exemplo TVO omne studium in doctrina, sapientia et vitae integritate esse ponendum. Quanta erit animi TVI vere paterni laetitia, talibus praeesse et praecire doctoribus, qui doctrinam Iesu Christi ab omni parte ornent et amorem TVVM amicum suavemque habeant comitem. Sic incolis regionum nostrarum metalliferarum, varii generis felicitate a Deo cumularum coelum semper erit apertum et benignitatis divinae nuntios super nos ascendentes et descendentes videbimus. Hac divina benignitate firmiter nixus atque corroboratus, per tot tantosque et vitae humanae et ecclesiae casus et fortunas, praesstantiori vitae et felicitati, quam humani tituli et honores tribuere valent, obviam es iturus, una cum doctorum agmine,

agmine, quorum doctrina et vita, exemplo TVO instituta, aeterna veritas facta tectaue ab omni corruptione et depravatione mansit.

Tanta rerum humanarum et felicitatis corporeae est inconstantia atque fragilitas, ut nihil ulterius sit in votis, quam ut Deus TIBI, CONIVGI, Filiis et Familiae per longam annorum seriem bene cupiat, bona verissima largiatur, munerisque TVI magnos labores ad finem unum eumque longe praestantissimum, nimirum Dei et Iesu Christi, filii divini dilectissimi gloriam, ecclesiarumque TIBI demandatarum, salutem verissimam et sempiternam perducatur, TEque ex omni parte beatum, felicem atque et corpore et animo incolumem esse iubeat, usque ad diem, quo senex et avi vel proavi gaudiis plenus, animus TVVS vitae humanae curis, laboribus et fatietate invictus, coelos ex corpore fugiens, videat apertos, et gloriae per filiam Dei nobis partae, fidelibusque doctoribus promissae, in sempiternum particeps reddatur. Sic vale nobisque omnibus fave.

Die istlebenden Prediger der Freybergischen Dioecesis sind folgende:

M. Samuel Friedrich Sturz,
Past. und Adjunct. in Erbsdorf.

M. Johann George Creuz,
Past. und Adjunct. in Frauenstein.

M. Johann Gottfried Frey,
Past. und Adjunct. in Dederan.

Siegmund Friedemann Carl Nothe,
Past. und Adjunct. in Rosfen.

Nach Umlauf der Missiven.

I. Der obere Creuzß.

Johann Gottfried Grose,
Past. in Zuttendorf.

Gottlob Christian Leber. Kreisshmar,
Past. Subst. in Conradsdorf.

M. Christlieb Lebrecht Kreisshmar,
Past. Sen. und

Gottlob Friedrich Weiner,
Past. in Crummenhennersdorf.

Johann

- Johann Löhbe,
Past. in Bieberstein.
- Johann Michael Löser,
Past. in Reinsberg.
- M. Johann Gottfried Lohse,
Past. in Dittmannsdorf.
- Christian Gottlob Willisch,
Past. in Wohorn.
- Carl Adolph Lehmann,
Past. in Herzogswalda.
- M. Gott helf Christian Kresschmar,
Past. Sen. und
- Gott helf Christian Kresschmar,
Past. Subst. in Niederschöna.
- M. Christian Gott helf Meyer,
Past. in Raundorf.
- M. Johann Heinrich Leschner,
Past. Sen. und
- M. Friedrich Gottlob Leschner,
Past. Subst. in Niederbobritzsch.
- Ehregott Leberecht Sam. Köhler,
Past. in Oberbobritzsch.
- M. Immanuel Gottlob Brückner,
Past. in Colmnitz.
- M. Christian Theod. Küchenmeister,
Past. in Dorfhayn.
- M. Friedrich Samuel Frisiche,
Past. in Preshendorf.
- M. Christian Emanuel Golze,
Past. in Burkersdorf.
- M. Carl Gottlieb Walther,
Past. in Dittersbach.
- Gottfried Immanuel Zacharia,
Diac. in Frauenstein.
- Friedrich Gott helf Ackermann,
Past. in Kleinhartmannsdorf.
- M. Johann Paul Bielig,
Past. Sen. und
- M. Johann Friedrich Bielig,
Past. Subst. in Kleinhennersdorf.
- Johann Gottlob Wagner,
Past. in Hermsdorf.
- M. Christian Gottlieb Rose,
Past. in Naßau.
- M. Johann Gottlob Wagner,
Past. in Clausnitz.
- M. Christian Gott hold Herrmann,
Past. in Kämmerswalda.
- M. Gottfried Benjamin Flemming,
Past. in Neuhausen.
- M. Michael Leberecht Tauscher,
Past. und
- M. August Friedrich Vogel,
Diac. in Sayda.
- M. Christ. Heinr. Liebegott Chalybäus,
Past. in Pfaffersoda.
- M. Carl Gottlob Schönherr,
Past. in Oberneuschönberg.
- M. Friedrich Gottlob Henkel,
Past. in Dörental.

M. Chri.

M. Christoph Gottfried am Ende,
Past. Sen. und	M. Gottlieb Zacharias Vogel,
Past. in Mulda.
M. Christoph Gottfried am Ende,
Past. Subst. in Boigtsdorf.	M. Johann George Wagner,
Past. in Lichtenberg.
M. Johann David Gottlieb Unzer,
Past. in Dorfschemnitz.	Christian Ehregott Wunderlich,
Past. in Weisenborn.
Christian Gottfried Seyler,
Past. in Zetha,	M. Johann August Linse,
Past. in Berthelsdorf.
M. Johann Christian Tzschirner,
Past. in Helbigsdorf.	

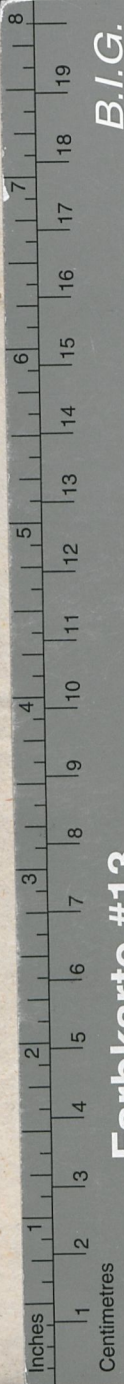
II. Der niedere Crenß.

M. Carl Gottlob Friederici,
Diac. in Erbisdorf.	M. Johann Benjamin Eckhardt,
Diac. in Deberan.
M. Johann Engelhardt Schröder,
Past. in Langenau.	Johann Dankegott Schneider,
Past. in Frankenstein.
Peter Böhme,
Past. in Gränitz.	M. Christoph Friedrich Arnold,
Past. in Bockendorf.
M. Franz Gotthold Hartwig,
Past. in Großhartmannsdorf.	M. Traugott Benjamin Schell,
Past. in Pappendorf.
Johann George Becker,
Past. in Forchheim.	M. Polycarpus Lechla,
Past. Emerit. und der gesammten
Freybergischen Dioeces Senior,
Trau-Ehregott Lieberecht Dietrich,
Past. in Löppersdorf.	M. Polycarpus Ehrenfried Lechla,
Past. Adjunct. und
M. Christoph Friedrich Schröder,
Past. in Großwaltersdorf.	Christian Gottlieb Schmidt,
Diac. in Haynichen.
M. Christoph Gottf. Leber. Schwarze,
Past. in Eppendorf.	M. Johann Andreas Spiegler,
Past. in Ringenthal.
M. Christian Sam. Gottf. Grohmann,
Past. in Sahlens.	

M. Gott-

M. Gotthelf August Lechla,
Past. in Greifendorf.	M. Christian Leberecht Seyder,
Past. in Siebenlehn.
Wilhelm Gottlieb Reig,
Past. in Eydorf.	M. Christian Friedrich Uhle,
Past. in Obergruna.
Heinrich August Zypke,
Past. und	M. Johann Friedrich Wittich,
Past. in Grossschirma.
M. Johann Christian Bohne,
Diac. in Roswein.	M. Christian Gottlieb Claudius,
Past. in Langenhennersdorf.
M. Johann Gottlob Ludwig,
Past. in Gleißberg.	Christian Leberecht Noth,
Past. in Kleinwatersdorf.
M. Carl Friedrich Zschirich,
Past. in Marbach.	M. Johann Gottfried Beyer,
Past. in Oberschöna.

B.I.G.

Farbkarte #13

Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

Zd
6234

PERTO ET ANGELIS SVPER
MINIS ASCENDENTIBVS ET
DESCENDENTIBVS.

NCVLA GRATVLATORIA

V I R O

VENERANDO

GOTTLOB
CHTER

PERINTENDENTI FREYBERGENSI
GRAVISSIMO,

NVS EPHORALE

SCHAT. CIO IO CCLXXXI.

ADIRET

DICATA

RIBVS DIOECESIS

EYBERGENSIS

PER

FRIDER. MVDRE

. MITTELSAYDENS.

REYBERGAE,

BARTHELIANIS.

BIBLIOTHECA
PONICKAVIANA

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK
HALLE
(SAALE)